SVERIGES RIKSDAG

Motion till riksdagen 2026/27:1633

av Mathias Bengtsson (KD)

Älvdalskan

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att skydda älvdalskans överlevnad och revitalisering och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ge Institutet för språk och folkminnen (Isof) i uppdrag att ge nödvändigt stöd till älvdalskans överlevnad och revitalisering och tillkännager detta för regeringen.

Motivering

Älvdalska har talats åtminstone sedan 1300-talet som en del av ovansiljansdalska. Redan från 1600-talet finns texter som kan identifieras som älvdalska, såsom bröllopsdikter och delar av Prytz drama om Gustav Vasa. I Älvdalen överlevde för övrigt runorna långt efter resten av landet, ända inpå början av 1900-talet.

Att lära sig och att utveckla sitt språk är en mänsklig rättighet och är bland annat stadgat i FN:s barnkonvention, som också är svensk lag. Sedan lång tid har det pågått ett arbete för att älvdalska, som talas av ca 2 500 personer i Älvdalen i Dalarna och trakten däromkring, ska erkännas som minoritetsspråk och bevaras.

Älvdalska skiljer sig från svenskan på alla språkliga plan, såsom egen grammatik, uttalssystem, egna ord och syntax. Skillnaden mellan svenska och älvdalska är större än exempelvis skillnaden mellan svenska och norska. Förutom de språkliga skillnaderna mellan älvdalska och svenska framhävs även språkets funktionalitet i samhället: Älvdalskan används redan idag som språk bland både vuxna och barn, språket används på förskolan, i skolan och på skyltar i affärer. Det skapas musik med texter på älvdalska som bland annat finns på Youtube. Det ges ut både barn- och vuxenböcker och spel på älvdalska. Det finns såväl ordböcker som grammatik publicerade på och om språket. Älvdalskan är alltså i praktiken redan ett fungerande språk.

Fortbildning i älvdalska ges för lärare och förskolepedagoger. Grundskoleelever studerar älvdalska utanför skoltid. Älvdalska börjar även växa som ett akademiskt ämne. Tre konferenser om älvdalska har hållits hittills, med deltagande av forskare från både Sverige och utlandet. Fyra doktorander arbetar med avhandlingar som berör älvdalska. Vidare hålls kurs i älvdalska på Facebook med flera tusen deltagare, främst från Sverige, Dalarna och Älvdalen, men även från utlandet.

Europarådets ministerråds språkliga expertkommitté konstaterar att mycket av den språkliga litteratur som behövs för att skilja en dialekt från ett språk redan finns avseende älvdalska. Språket stöds också formellt och praktiskt av Älvdalens kommun. Allmänna arvsfonden och olika myndigheter och organisationer har anslagit pengar för bevarandet av älvdalska. Expertkommitténs slutsats är att älvdalska uppfyller kriterierna för ett minoritetsspråk. Ministerrådet uppmanade Sverige att behandla älvdalska som språk t.ex. i korrespondensen med dem och dessutom att beställa en oberoende granskning gällande älvdalskans ställning enligt Europarådets konvention samt uppmanar Sveriges regering att inkludera rapportering av älvdalska i kommande periodiska rapport till ministerrådet enligt den europeiska stadgan för regionala språk och minoritetsspråk.

I riksdagen har älvdalskans status som språk varit uppe för debatt vid åtskilliga tillfällen på senare år, både som enskilda motioner, interpellationer och i ledamöternas frågestund. En illustration av språkets särpräglade natur gavs i en frågestund, då en

ledamot inledde sitt anförande med några meningar på älvdalska och av talmannen uppmanades att tala svenska i kammaren.

Under våren 2023 gjorde delar av riksdagens konstitutionsutskott ett studiebesök i Älvdalen för att på ort och ställe inhämta mer kunskap. Vid studiebesöket deltog såväl språkforskare som kommunal personal och talare av älvdalska. Det var tydligt att det finns en stark vilja att bevara språket. Man gör dock inga anspråk på alla de delar som ingår i lagstiftningen för nationella minoriteter och minoritetsspråk. Däremot önskar man stöd för att exempelvis kunna söka externa medel för att kunna fortsätta bedriva språkundervisning och producera litteratur, sång- och teatertexter och filmer på älvdalska i syfte att vitalisera språket och dess användning.

I den svenska lagstiftningen finns dock inte den möjlighet som den europeiska stadgan om landsdels- eller minoritetsspråk ger uttryck för, att fokusera vissa delar och inte alla de åtgärder som garanteras ett erkänt minoritetsspråk, exempelvis att göra det möjligt att genomföra högre utbildning på språket, att genomföra rättegångar med handlingar översatta till minoritetsspråket eller skyldighet för administrativa myndigheter att behärska landsdels- eller minoritetsspråket. Dessa delar är inte deälvdalsktalande intresserade av, då alla som idag talar älvdalska är tvåspråkiga och behärskar svenska väl.

I tidigare mandatperioders motionsbehandling har riksdagen i sitt ställningstagande konstaterat att det finns ett stort värde i att älvdalskan bevaras som en del av det svenska kulturarvet och riksdagen ser positivt på de åtgärder som vidtas på både statlig och kommunal nivå för att göra det möjligt att föra älvdalska vidare till kommande generationer.

Riksdagen bör därför ge regeringen tillkänna att man bör vidta nödvändiga åtgärder för att kunna stödja älvdalskan som landsdelsspråk, genom att ge Isof, Institutet för språk och folkminnen, i uppdrag att stödja älvdalskans överlevnad och revitalisering.

Mathias Bengtsson (KD)